

דף הנחיות מסע אל תוך עצמך פרק 03 למה הם שונאים?

מה במערך?

במסגרת המסע אל תוך עצמך שוחחנו על זהות ועל הברית היהודית, דיברנו על חינוך ועל הכרות עמוקה ופנימית.

השיעור היום נלמד לקראת חג הפורים והוא הזדמנות טובה לעשות 'זום אינטי' ולנסות להבין אחת ולתמיד, למה בעצם שונאים אותנו כל כך?

נעקוב אחרי סיפורה המסתורי של המגילה, נחשוב יחד מי 'אנחנו' נדבר על אנטישמיות עתיקה ומודרנית וננסה ללקט תובנות רלוונטיות לכל אחד ואחת מאיתנו.

שקפים 2-3 נסקור במהירות חלקים מסיפור המגילה המרכזי

שקפים 4-7 נתבונן מחדש על סיפור המגילה ונעמיד שאלה מהותיות בהבנת תגובת העם היהודי באותה תקופה

שקפים 8-11 נלמד מעט על אנטישמיות לאורך הדורות וננסה להבין את מניעיה

שקפים 12-15 מחשבות יהודיות על אנטישמיות

שקפים 16-17 מבט צופה עתיד

לימוד מהנה ומועיל!

מה קרה במגילה?
בסקירה מהירה, בואו נענה על מספר שאלות קצרות:
• מה גרם לכעסו של המן?
• מה היה העונש שגזר על העם היהודי?
• כיצד הגיב העם לגזירה?

שקף מספר 2

מה קרה במגילה?

בסקירה מהירה, בואו נענה על מספר שאלות קצרות:

1. מה גרם לכעסו של המן?

2. מה היה העונש שגזר על העם היהודי?

3. כיצד הגיב העם לגזירה?

בקצרה...

1. מה גרם לכעסו של המן?
נראה שהמן לא רצה שיהיה מורדכי כרע ומשתחוה לו ומלא המון חמה (אסתר, ג, ה)
2. מה היה העונש שגזר על העם היהודי?
כיצד בנינו ישרה יד במרדכי ובניו כי היה זה יום אחד עם מלכות אחשוורוש עם מרדכי (אסתר, ג, ו)
3. כיצד הגיב העם לגזירה?
זו קטנה את כל היהודים הנמצאים בשטח ונצטו עלי ויל תאכלו ואל תשתו ירשתים קימו לילה יום (אסתר, ד, טז) וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי האמת וזעקתם (אסתר, ט, יא)

שקף מספר 3

בשקף זה נענה על השאלות שהצבנו בשקף הקודם.

1) מה גרם לכעסו של המן?

וַיֵּרָא הָמָן כִּי אִין מְרֻדְכִי כָרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֵא הָמָן חֲמָה (אסתר, ג, ה)

2) מה היה העונש שגזר על העם היהודי?

וַיִּבֶז בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמֶרְדֳּכִי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מְרֻדְכִי וַיִּבְקֶשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחַשְׁוֹרוּשׁ עִם מְרֻדְכִי (אסתר, ג, ו)

3) כיצד הגיב העם לגזירה?

לֶךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עָלֵי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִילָה וַיּוֹם (אסתר, ד, טז)

וְכֹאשֶׁר קִיְמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זֶרְעָם דְּבָרֵי הַצְּמוּת וְזַעֲקָתָם (אסתר, ט, יא)

קצת רקע

נולדו לעצמם את הסיטואציה
אפשרויות רחוב עיר העתיקה ומע
למסקנה כי שבעים שנות נחל בלב באו
למסגרת חילול ישראל לא נבנו זארימם.
ברור לו כי הם ערו מלכת ישראל כי
חילול אבדה תקוות העם כלל ישראל
- כבדו לזכר - היה מוביל גם הוא
מבד אחר, שטר הבחנה בירור כי
זרזו לארצם, אי מצד עם, בינתיים,
המצב לא מרני.

אי אפשרויות אינו מתעלל ביחידים
החלום אדרבה, הוא מעניק להם סוס
נודד, בסעודה אותה הוא מתעלל
לערך לזכרם הוא דואג לצרכיהם של
היהודים, מפניו כסירת מעורר, נולד
הרבי מרדכי יהודה, ממנה למספר

שקף מספר 4

קצת רקע...

נתאר לעצמנו את הסיטואציה, אחשוורוש הרשע עורך חשבון ומגיע למסקנה כי שבעים שנות גלות בבל באו לסיומם ואילו ישראל לא שבו לאדמתם. ברור לו כי תם עידן מלכות ישראל וכי חלילה אבדה תקוות העם. כלל ישראל – סביר להניח – היה מבולבל גם הוא. מצד אחד, ישנה הבטחה ברורה כי יחזרו לארצם, מצד שני, בינתיים, המצב לא מרני.

אך אחשוורוש אינו מתעלל ביהודים הגולים. אדרבה, הוא מעניק להם יחס נהדר. בסעודה אותה הוא מתעלל לערוך לנתיניו הוא דואג לצרכיהם של היהודים, משגיח כשרות מהודר, גדול הדור מרדכי היהודי, ממנה לאחראי הכשרות בסעודה, והמלך מביע את רצונו שהיהודים יהנו כשוויים בין שוויים.

מרדכי היהודי אומר לעם כי למרות שהוא עצמו מתעלל להשתתף בסעודה מתוקף תפקידו, הרי שעליהם חל איסור מוחלט להגיע.

הוראה זו מפתיעה במיוחד. במקום שיגידו תודה על כך שאחשוורוש מתייחס אליהם כיאות, במקום שיביעו כבוד והערצה למלכות חסד זו, דורש הוא מהם להתגרות במלכות?! היעדרות מוחלטת מן הסעודה?! זו התנהלות שמשמעותה התאבדות קולקטיבית! ואכן, התעלמו היהודים מהוראתו, והשתתפו בהמוניהם בסעודה, האירוע הסתיים והכל היה בסדר.

מה גרם לגזירה?

חשבו סוסי אחר כך קצת הוראה משונה מרשמו
של הדין: הפסח בשר הבכיר נתן משנה לזכר
לפני ולהשתחוות. הן זה הוא אחד מההפניות
של מלכות אחשוורוש, ואיני לאומת נעלם אמה
בראש העם שנכבש על ידי ישראל, אומה
במלחה המשפיקה בחור במלכות. במפתיע הוא
אין משפיק בחור בני חילול ישראל לזכות מלך
האופסות, ורו כיד, הוא העדיף לשמור על הרסטוס
של, לאפשר ליהודים להיות כרצונם. ואינו מספר
עלם של ילדו הוא מרדכי יהודה זרעו עור מלך
כבוד, כל מי שנשבר לידו, לא משנה אם הוא פרסי,
מדי או יוון, סמול, להשתחוות לו.

ברם, שוב בוצע לו מרדכי, שוב מתגרה הוא מלכות
החסד. לא זו בלבד שאינו משתחוות, אלא מפסיד הוא
לרצונו את הדין, כל מי שמחולל בהכרח
הוא את פניו מספר כל הרחוקים משתחוות מספר.

שקף מספר 5

מה גרם לגזירה?

תשע שנים אחר כך יוצאת הוראה משונה מארמונו של המלך: הפוגש בשר הבכיר המן מצווה לכרוע לפניו ולהשתחוות. המן זה היווה אחד מההפניות של מלכות אחשוורוש, צאצא לאומת עמלק, אומה בה ישראל לחמו אז ומעולם, נכד למלך אגג שעמד בראש הצבא שנכבש על ידי שאול מלך ישראל, נמצא בעמדה המשפיעה ביותר בממלכה. במפתיע, הוא אינו משתמש בכוחו כדי להזיק לישראל למרות שכל האופציות היו בידו. הוא העדיף לשמור על ה"סטטוס קוו", לאפשר ליהודים לחיות כרצונם. לאחר מספר שנים שלטון הוא מחליט שהוא רוצה עוד קצת כבוד, כל מי שעובר לידו, לא משנה אם הוא פרסי, מדיי או יהודי, מצווה להשתחוות לו.

ברם, שוב ניצב לו מרדכי, ושוב מתגרה הוא במלכות החסד. לא זו בלבד שאינו משתחוה, אלא מקפיד הוא להרגיז את השם, כל יום ממתין לו במסלולו הקבוע, רואה את המן פוסע וכל הנתנים משתחווים בפניו, וכשמגיע למרדכי – לא נע ולא זע ממקומו. המן מתרגז וכועס אך מרדכי בשלו, לא יכרע ולא ישתחוה.

והיהודים נלחצים, מנסים לדבר על ליבו של מרדכי, והטענות חוזרות, כמו לפני תשע שנים. למה אתה מתגרה בו? מתייחסים אלינו כל כך יפה. נוהגים בנו כבוד. מה אתה חושב כשאתה מרגיז אותם? אתה לא רוצה להשתחוות? תשב בבית עד שהוא עובר, מה הענין שלך להרגיז את המלך ואת השר? בגלל עלולים להרוג את כולנו!

מרדכי – מתעלם, ממשיך לשבת בשער המלך, ממשיך לראות את המן מתרגז ולא מענין אותו. ואשר יגורו – בא להם, חמתו של המן בערה בו והוא הלך לאחשוורוש להתלונן. ביחד החליטו שנגמרה החגיגה והם הולכים להרוג את כל היהודים. התחזית הנוראה התממשה. התנהגותו של מרדכי הובילה, כצפוי, לתכנית איבוד העם היהודי. והעיר שושן נבוכה.

סקף מספר 6

אילו היינו שם, מה היינו אומרים אֲנַחְנוּ? מה גֵרָם לְגַזְרָה? הָאֵם מָה שֶׁהִקֵּל מְרַדְכִי בְעֵינָו כָּלֵל יִשְׂרָאֵל אוּ מָה שֶׁתִּשַׁע שָׁנִים מִקֵּדָם הָיוּ מִי שֶׁהִקֵּלוּ בְּאִסּוּר חֻמִּים שֶׁלֹּא לְהַנּוּת מִסְעֻדַת אַחְשׁוּרוֹשׁ בְּשִׁבִיל פְּקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל?

תחת זאת באו כלם לקול קריאתו... הצטרפו עם מרדכי בתענית וצום ותשובה על חטאם שחטאו (מכתב מאלהו, חלק א', עמוד 76)

סקף מספר 7

מה גרם לשינוי? מדוע העם שהתנגד עד עתה לדרכו של מרדכי, שינה את דעתו בזמן בו החשב שלהם התגשם?

דווקא בשעה בה דרכו של מרדכי הובילה לגזירה של רצח העם, היהודים מבינים שהוא צדק. מדוע?

שקף מספר 8

נניח כעת לשאלה זו וננסה לגעת בקצה סוגית האנטישמיות.

נשוב לשאלה זו בשקף מספר 16

וַיֹּאמֶר הֲמֵן לְמַלְךְ אַחְשָׁרוּשׁ יִשְׁנֹו עִם אֶחָד מִכְּפָז וּמִכְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלִכּוֹתֶךָ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עַם וְאֵת דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלְמַלְךְ אֵין שׁוֹה לְהִנְיָחָם (אסתר, ג, ח)

כאשר המן פונה לאחשוורוש הוא אינו מציין את שם העם. שניהם יודעים בדיוק על מי מדובר.

כיצד זה יתכן?

שקף מספר 9

האם פגשת אנטישמיות בעצמך?

מהי סיבת האנטישמיות?

מה אנו יכולים לעשות כדי למנוע את תופעת האנטישמיות?

” אפסר להסביר את השנאה ליהודים בכל רגע בזמן; קשה יותר להסביר את השנאה ליהודים בכל רגעי הזמן ”
(שמואל רוזנר, חוקר ועיתונאי יהודים, 7 שאלות נפשות).

מה אומרים האנטישמים?

היטלר הסביר כי התרבות האירופאית נבחרה על שני סיבות עיקריות: היסוד המדעי-אמפירי ששלטן את המוסר, ועל פי היטלר, **המוסר**, על פי היטלר, החליש את אירופה ולכן צריך להחליש ביהודה בגלל המוסריות שלהם.

היהודים הם האנטישמים ולכן הם צריכים להימחק. בעת העתיקה היה האנטישמיות רחמי ידוע בשם ספיטוס. שאמר כי היהודים הם העם הרוע ביותר בעולם, כיון שהם בזים לכל דבר קדוש, ושכבודם הורשים שלום או שום דבר, אנטישמים גמורים.

היהודים מסוכנים כיון שהם **מושחתים**. זה מסוכן שאין להם מוסריות, כיון שהם עשירים ומסכנים את עשירי העם ומצדדו וורסים את היציבות הכלכלית.

היהודים מסוכנים כיון שהם **מאזינים** ורעים ליהודים. הם עשירים ומסכנים את עשירי העם ומצדדו וורסים את היציבות הכלכלית.

שקף מספר 10-11

מה אמרו האנטישמיים?

לאורך הדורות ניתנו נימוקים שונים לאנטישמיות, רבים סותרים זה את זה...

- היהודים הם אלו שהביאו לעולם את **האמונה** באל אחד, ולכן הכופרים אנטישמים כיון שהם רואים ביהודים את נציגי האמונה בעולם.
- היהודים הם **אתאיסטים**, ולכן הם צריכים להימחות. בעת העתיקה היה היסטוריון רומאי ידוע בשם טקיטוס, שאמר כי היהודים הם העם הגרוע ביותר בעולם, כיון שהם בזים לכל דבר קדוש, וההוכחה לכך היא שבקודש הקודשים שלהם אין שום דבר, אתאיסטים גמורים.
- היטלר הסביר כי התרבות האירופאית נבנתה על שני יסודות עיקריים: היסוד המדעי-אסתטי ששלטן מיון, והיסוד המוסרי ששלטן מהיהדות. **המוסר**, על פי היטלר, החליש את אירופה ולכן צריך להילחם ביהודים, בגלל המוסריות שלהם.
- לעיתים שנאו את היהודים דווקא בגלל שהם **מושחתים** מבחינה מוסרית. מצד אחד הם עשירים ומסכנים את עושרם של הגויים, ומצד שני הם גם דלת העם והורסים את היציבות הכלכלית.
- היהודים מסוכנים כיון שהם **מאזינים**, והם עלולים להתנגד למדינה.
- היהודים מסוכנים כיון שהם **מפוזרים**. שה מסוכן שאין להם מקום משלהם, ולכן אולי צריך להקים להם מדינה משלהם.

להעשרה

אנטישמיות רקע כללי

המונח **אנטישמיות** מציין שנאת יהודים. הפירוש המילולי של המונח הוא "נגד השמיים", דהיינו, שנאת כל בני הגזע השמי, אשר עמם נמנים, בין היתר, היהודים והערבים (שמיים הם צאצאיו של שם בן נח). בפועל, המושג אנטישמיות משמש לציון שנאת יהודים בלבד, והוא מעולם לא שימש לציון שנאה כלפי עמים שמיים אחרים.

הסיבות לאנטישמיות במהלך ההיסטוריה הן רבות, ואלו הן: שנאה על רקע דתי, שנאה על רקע כלכלי-חברתי, שנאה על רקע של קנאה בחברה היהודית, שנאה על רקע בידול החברה היהודית - אי היכולת והקושי הרב להצטרף לחברה היהודית, שנאה על רקע תרבותי ושנאה על רקע גזעני.

על אף העובדה שאנטישמיות החלה עוד בעת העתיקה (במצרים - שלח את עמי - הגדה של פסח, בפרס - מגילת אסתר), בהיסטוריה נהוג לחלק את האנטישמיות לאנטישמיות מודרנית ולאנטישמיות מסורתית כאשר האנטישמיות המודרנית נבנתה כקומה נוספת מעל לזו המסורתית. את האנטישמיות בת זמננו אנו מכנים אנטישמיות החדשה.

מקור המונח אנטישמיות

המונח אנטישמיות נטבע בשנת 1879 על ידי העיתונאי הגרמני וילהלם מאר, שהגדיר את התופעה שגם הוא היה חלק ממנה, כדי להגדיר על ידו את התנועות האנטי-יהודיות שרווחו באירופה של תחילת המאה ה-19. מאז התרחב המונח כדי לכלול את כל צורות האיבה כלפי יהודים במהלך ההיסטוריה.

אנטישמיות בעת העתיקה

מסתבר ששינאה לעם העברי / לעם היהודי היא בת אלפי שנים עוד מתקופת העת העתיקה:

צורתה הראשונה של האנטישמיות מוזכרת לראשונה בספר שמות פרק א (שנת 1312 לפני הספירה), מלך מצרים מבקש לענות בת בני ישראל בכרך ומצווה להרוג כל בן עברי (פסוקים ח-כב). "ח וַיִּקַּם מֶלֶךְ-חָדָשׁ, עַל-מִצְרַיִם, אֲשֶׁר לֹא-יָדַע, אֶת-יוֹסֵף. ט וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ: הֲנֵה, עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--רַב וְעָצוּם, מִמֶּנּוּ. י הֲבֵה נִתְחַכְמָה, לוֹ: פֶּן-יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם-בָּנוּ, וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ. יא וַיִּשְׁמָעוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן עַנּוּתוֹ בְּסַבְלָתָם; יב וְיָבִין עַרְי מִסְכָּנוֹת, לְפָרְעָה--אֶת-פֶּתֶם, וְאֶת-רַעְמֶסֶס. יג וְכֹאשֶׁר יַעֲנֵנו אַתּוֹ, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִכְרָץ; וַיִּקְצֹ, מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. יד וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּכָרֶךְ. יו וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבַלְבָּנִים, וּבְכָל-עַבְדָּה, בְּשֹׁדֶה--אֶת, כָּל-עַבְדָּתָם, אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם, בְּכָרֶךְ. טו וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם, לְמִילֵדֵת הָעִבְרִית, אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחַת שִׁפְרָה, וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה. טז וַיֹּאמֶר בְּיִלְדֹכָן אֶת-הָעִבְרִיּוֹת, וְרֵאִיתֶן, עַל-הָאֲבָנִים: אִם-בֵּן הוּא וְהַמְתַּן אַתּוֹ, וְאִם-בַּת הוּא וְחָיָה. יז וְתִירָאן הַמִּילֵדֹת, אֶת-הָאֱלֹהִים, וְלֹא עָשׂוּ, כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי מֶלֶךְ מִצְרַיִם; וְתַחֲיֶינ, אֶת-הַיְלָדִים. יח וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, לְמִילֵדֹת, וַיֹּאמֶר לָהֶן, מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה; וְתַחֲיֶינ, אֶת-הַיְלָדִים. יט וְתֹאמַרְן הַמִּילֵדֹת אֶל-פָּרְעָה, כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמִּצְרִית הָעִבְרִית: כִּי-חַיּוֹת הֵנָּה, בְּטֶרֶם תָּבוֹא אֱלֹהֵן הַמִּילֵדֹת וַיִּלְדוּ. כ וַיִּטֵּב אֱלֹהִים, לְמִילֵדֹת; וַיִּרְבֶּ הָעָם וַיַּעֲצֹמוּ, מְאֹד. כא וַיְהִי, כִּי-יִרְאוּ הַמִּילֵדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים; וַיַּעַשׂ לָהֶם, בְּתִים. כב וַיִּצֹ פָּרְעָה, לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר: כָּל-הַבֵּן הַיְלֹוד, הַיֵּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ, וְכָל-הַבַּת, תַּחֲיֶינ. "

פעם נוספת בעת העתיקה בה מוזכרת אנטישמיות - בשנת 482 לפני הספירה - ניסיון השמדתם של יהודי ממלכת פרס על ידי המן בן המדתא האגגי - בימי המלך אחשוורוש מאורע זה, לפי המגילה, שימש יסוד לקביעת חג הפורים.

"ויאמר המן, למלך אחשוורוש - ישנו עם-אחד מפוזר ומפורד בין העמים, בכול מדינות מלכותך; ודתיים שונות מכל-עם, ואת-דתי המלך אינם עושים, ולמלך אין-שווה, להניחם" (מגילת אסתר פרק ג פסוק ח). המן ביקש להשמיד את כל

היהודים במאה עשרים ושבע מדינות, ונחל מפלה ולבסוף נתלה. בשיח היהודי נשתרש כינויו ל"המן הרשע".

אנטישמיות מסורתית

האנטישמיות המסורתית הייתה קיימת במהלך הזמן העתיק ובימי הביניים. מקורה היה, בין השאר, בשוני של היהודים משאר העמים איתם הם באו במגע (הגורם הדתי הוא הבסיס להבדלים מוסריים וחברתיים ביניהם), בעיסוק יהודי בהלוואה בריבית ובכעס ורצון לנקמה על רצח ישו. בעת העתיקה, לפני התנצרות הקיסרות הרומית, המונותאיזם, שהיה סימן ההיכר של עם ישראל, לא התקבל לרוב בהבנה ובאהדה אצל שאר העמים עובדי האלילים, מפני היותו חידוש - אמונה באל אחד שאינו מוחשי ושאינו מיוצג בדמות פסל. היהודים שמרו על המסורת והמנהגים הייחודיים להם ולא התבוללו בין הגויים והתנהגות זאת התפרשה כשחצנות ושנאת אדם.

לאחר התהוות הנצרות נוצר סוג נוסף של שנאת ישראל שמקורו ביריבות דתית. הקבוצה הדתית החדשה והקטנה שהייתה בעמדה יריבה ליהדות ונדחתה על ידיה, הפגינה שנאה כלפי הדת שדחתה אותה וניסתה לעשות לה דמוניזציה כבר בכתבי הקודש שלה. בבשורה על פי יוחנן, (ח' 44) היהודים מתוארים כבני השטן על שסירבו לקבל את ישו. בוויכוח המתואר שם בין ישו ליהודיים, שמסרבים לקבלו, הוא טוען כי השטן הוא אביהם, והם חפצים בתאווה שהיא רצח ושקר. בכל ארבעת הבשורות של הברית החדשה הממסד היהודי של אותה תקופה מתואר כמי שנטל חלק מסוים בהריגת ישו, אם בחריצת דינו, אם במסירתו לפונטיוס פילטוס, אם בקטרוג והסתה כנגדו, לבל יחון אותו העם, ואף בהוספה ללגלג עליו כאשר כבר נצלב. בבשורה על פי מתי (כ"ז 24-25) אף מסופר כי פילטוס רחץ את ידיו לאות כי הוא נקי ממות ישו, והעם קיבל אחריות על הריגתו במילים "דמו עלינו ועל בנינו". שילוב דברים אלו בכתבי הקודש היה בסיס חשוב לשנאת יהודים.

בימי הביניים, כחלק ממשטר הגילדות, היו רוב העיסוקים סגורים בפני יהודים וחלק נכבד מהם נאלץ לעסוק בהלוואה בריבית לפרנסתם, שכן עיסוק זה היה אסור על נוצרים. מקור הכנסה זה היה פתח לפרנסה ליהודים, אך יצר אצל הציבור הנוצרי מרירות ואיבה נגדם. ההלוואה בריבית הצטיירה כעושה, הן משום שנטילת הריבית אסורה מבחינה דתית (על פי הכנסייה הנוצרית, על פי ההלכה היהודית אסורה ההלוואה בריבית ליהודים בלבד) והן משום שראתה זאת כגזל, שכן כאן נהנה אדם מרווח על חשבון עמל זולתו בלא שיצטרך לטרוח. כך צויר היהודי כאוהב בצע וכטפיל המתפרנס על חשבון אחרים.

הנוצרים רחשו שנאה דתית ליהודים וזאת מפני שלפי האמונה הנוצרית, היהודים דחו את ישו (שהתחיל את זרם הנצרות), משיח שנולד בתוכם, ולטענתם אף הביאו למותו, כפי שמתואר בספרי הברית החדשה. הכמרים השתמשו בדרשותיהם ובטקסיהם כדי להסית את העם הפשוט והבזר נגד היהודים.

היריבות הדתית וההלוואה בריבית הצטרפו לאמונות הטפלות הרבות שרווחו בימי הביניים והולידו יחד את עלילות הדם, דהיינו האשמה של יהודים ברצח נוצרים על לא עוול בכפם. היהודים גרסו שהם חפים מפשע, אך ההמון הבור ושטוף האמונות הטפלות, שהורגל בשנאה, שכך זעמו על היהודים, בהאמינו שמצוות היהדות היא לרצוח ילדים נוצרים ולהשתמש בדמם לפולחנים דתיים (הכנת מצות, בעיקר).

האנטישמיות ושנאת הזרים באירופה במשך מאות שנים התבטאו באפליה, השפלות (חיוב באות קלון), כליאה בגטאות, ניודי חברתי ופוגרומים (פרעות), בהם היהודים היו מוכים, נשדדים ונרצחים בהמוניהם. היהודים הגיבו בפחד לפרעות, לא ידעו כיצד להתנגד ולא השיבו מלחמה. לעתים השתדלו אצל השליט, שיסיר את רוע הגזירה או שיגונן עליהם, או חיברו תפילה כמו "אב הרחמים" שנתקנה לאחר מסע הצלב הראשון.

לשנאה היו כמה מקורות תומכים:

1. **סטריאוטיפים** (אב-טיפוס) - דימוי שלילי, שטופח על ידי הכנסייה הנוצרית: יש להשפיל את היהודי הבזוי, הרע והמסוכן, כל עוד הוא אינו מוכן להתנצר.
2. **דעות קדומות**: הנטייה לייחס תכונות לאדם, בעיקר בגלל השתייכותו לקבוצה כלשהי. שימוש בדעות קדומות - שימוש בהכללה המעוותת את המציאות. דעות קדומות נלמדות, באמצעות חינוך או באמצעי תקשורת כגון ספרים, עיתונים וסרטוני תעמולה. הן עוברות מדור לדור, נשמרות וקשה לשנותן.
3. **עלילות דם**: הדעות הקדומות מעוררות, על רקע דתי: שונאי ישראל טענו כי היהודים משתמשים בדם ילדים נוצרים, הנרצחים על ידם, לצורכי פולחן - אפיית מצות. היהודים הואשמו גם בהרעלת בארות והפצת מגפות.

סיבות לאנטישמיות המסורתית

שנאת ישראל המסורתית התקיימה כבר בתקופות קדומות, בעת העתיקה ובימי הביניים, וזאת מכמה סיבות:

1. **שנאת השונה והנבדל**: היהודים היו מיעוט נבדל בדתו ובמנהגיו, בהופעתו החיצונית, באופיו ובנטייות נפשו.
2. **שנאה דתית על רקע רצח ישו**: בשל הרצח, היהודים חייבים לשאת בעונש - העונש הוא חיים בהשפלה.
3. **שנאה על רקע קנאה כלכלית**: חלק מהיהודים הצליחו מבחינה כלכלית, והדרך היחידה להתייחס לזה הייתה הדימוי של היהודי שהתעשר הודות לכך שהלווה בריבית, ו"מצץ את דמם" של החלשים הנזקקים להלוואות. בגרמניה הנאצית למשל הופיעו כתבי פלסטר שמאשימים את היהודים בלקיחת כל הקדוש לגרמנים.

4. **שנאה בשל מנגנוני הגנה מודחקים.** פרויד מנה כמה מניעים לא מודעים ביסוד שנאת היהודים, אחד מהם היה השלכת שנאת הנוצרי לדתו שלו על היהודי, בדומה לתפיסה שהנוצרי שונא את המוסר היהודי המוטמע בנצרות, שגרם לדכא את "החיה" שבו ואת יצריו הטבעיים.

5. **גורם החולשה:** החלש והפגיע מגרה את יצר החזק להתעמר בו. לפי מספר השקפות, שנאה זו נוצרה כדי לשמר את העם היהודי במצבו ההומוגני ולמנוע את התבוללותו. דעה זו נתמכת בהשערה המבוססת, שהאנטישמיות היא האחראית העיקרית למניעת ההתבוללות, שחלה על כל העמים האחרים, במשך כל אלפי השנים בהן התקיימו היהודים כעם, וכן על העובדה שהאמנציפציה החלה את ההתבוללות בהיקף נרחב.

אנטישמיות מודרנית

האנטישמיות המודרנית החלה במאה ה-19 והיא מכוונת בעיקרה נגד היהודים ולא נגד היהדות. השנאה לדת היהודית הפכה לשנאה כלפי העם היהודי. האנטישמיות המודרנית נעוצה בקנאה שרחשו הגויים ליהודים המצליחים: בעקבות האמנציפציה השתלבו היהודים בחברה הנוצרית והוכיחו את יכולתם להגיע להישגים כלכליים והקנאה בהם הפכה עד מהרה לרוגז ושנאה.

אנטישמיות על רקע חילוניזציה

בשל תהליך החילון שעברה אירופה בתקופה זו, איבד מתוקפו הטיעון הדתי נגד היהודים בדבר רצח ישו. ב אידאולוגיה האנטישמית החדשה תפסו מונחים חדשים את מקומה של הדת היהודית: "גזע יהודי" ו"דם יהודי". אם בעבר הייתה ה"בעיה" היהודית נעוצה בעיקר בדתם, הרי שמכאן והלאה הבעיה היא ביהודים עצמם, במוצאם ובדםם. האנטישמים החדשים החלו לדבר על "גזע יהודי", שהוא נפרד מ"הגזע הלבן". האנטישמיות החדשה, אפוא, היא קיצונית בהרבה מהאנטישמיות המסורתית: בעבר, הפתרון לבעיה היהודית היה התנצרות. יהודי שהתנצר נחשב לנוצרי לכל דבר. כעת, גם יהודי שהתנצר עדיין נחשב ליהודי, כיוון שהבעיה נעוצה בדמו, והרי דם אי אפשר להחליף. הפתרון לבעיה היהודית על כי האנטישמיות המודרנית, אפוא, הוא השמדה.

אבות האנטישמים המודרניים

אבות האנטישמיות המודרנית הם ד"ר קרל לואגר ראש עיריית וינה בשנים האחרונות של המאה ה-19, הרוזן ארתור דה גובינו, ויוסטון סטיוארט צ'מברליין. גובינו, בספרו "מסה על אי השוויון בין הגזעים האנושיים" שפורסמה בפריז בין 1853 ל-1855, העלה את הרעיון שהמפתח להיסטוריה האנושית הוא הגזע, וכמובן, הגזע "הלבן", שרובינו משתייך אליו, הוא העליון, בעוד שגזעים אחרים הם נחותים. צ'מברליין, מקרה מוזר של אנגלי שאימץ את השפה והתרבות הגרמנית, כיתח רעיון זה וצירף אליו את שנאת היהודים ההשמדתית, שנוסחה בספריו

לראשונה במובנה הגזעי. בספרו "יסודות המאה התשע עשרה" פירט צ'מברלין את התאוריה לפיה היהודים והגרמנים הם הגזעים היחידים שנותרו בטהרתם. אך בעוד הגרמני הוא תמצית מזוקקת של כל הטוב שבעולם, הרי שאת כל תחלואי העולם ניתן לייחס ליהודי. רעיונות אלו נכלו על קרקע פורייה בגרמניה של המאה ה-19 ואומצו על ידי אישים כמו הקיסר וילהלם השני וריכרד ואגנר, שהיה חותנו. לואגר הוביל קו אנטישמי במיוחד והאשים, בין היתר, את היהודים בהידרדרותה הכלכלית של וינה. הוא היה בין הראשונים שהשתמשו במצע האנטישמי כדבק מאחד להסתת ההמונים, בנוסח שיהיה מוכר מדי בהיסטוריה שמאז ועד עתה. בעזרת הכריזמה שלו וכשרונו הדמגוגי השפיע לואגר על אישים רבים, וביניהם אדולף היטלר שבספרו מיין קאמפף כתב כי לואגר היווה מודל לתוכניתו האנטי-יהודית הן באידאולוגיה שלו והן בכישרון התעמולה שלו. הוא השפיע רבות על האופן שבו קיבלו תושבי אוסטריה את חוקי הגזע של היטלר.

עלילת דרייפוס בצרפת - פרשת דרייפוס - שנת 1894

כרשת דרייפוס היא עלילה אנטישמית ומשבר פוליטי שהתרחש בצרפת בה הואשם אלפרד דרייפוס – קצין תותחנים בדרגת סרן – כי בגד במדינתו וריגל לטובת גרמניה. העיתון שפרסם זאת לראשונה היה "המילה החופשית", (La Libre Parole), עיתונו של העיתונאי האנטישמי אדואר דרימון. באותה צרפת "הנאורה" שלאחר המהפיכה הצרפתית מגלה סימני אנטישמיות. אלפרד דרייפוס היה קצין יהודי בצבא הצרפתי שהואשם בבגידה על לא עוול בכפו, בפרשה שזכתה לשם "פרשת דרייפוס". ב-1904 תבע דרייפוס חקירה חדשה, וב-12 ביולי 1906 הכריז בית המשפט לערעורים כי דרייפוס חף מכל פשע. הוא הוחזר לצבא הצרפתי והועלה לדרגת מאיור (רב-סרן) ובנוסף הוענק לו אות אביר לגיון הכבוד בטקס פומבי.

הפרוטוקולים של זיקני ציון

בהקשר זה יש להזכיר גם את הפרוטוקולים של זקני ציון. מסמך זה, שזוייף כנראה על ידי האוכרנה, המשטרה החשאית של הצאר, (על בסיס מאמר סאטירי, שהוצא מהקשרו, ושנועד לתקוף את משטרו של נפוליון השלישי בצרפת), זכה לתפוצה של ממש באירופה של סוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. במסמך, המתעד פגישה כביכול של "זקני ציון" בבית הקברות היהודי בכראג, מתואר קשר יהודי להשתלט על העולם. על אף שזיוף המסמך בולט לעין, והקשר המתואר בו מופרך מעיקרו, הפך הספר לאבן הבסיס של האידאולוגיה האנטישמית ברחבי העולם. ברור כי מעולם לא התקיימו הפגישות המתוארות ב"פרוטוקולים" ואף לא היה קיים ארגון בשם "זקני ציון" מעולם.

אנטישמיות כבסיס למפלגה הנאצית

ממשיכי דרכם האידאולוגיים של לואגר וצ'מברליין הם ה"אידאולוגים" של המפלגה הנאצית. אדולף היטלר, ומורי דרכו האידאולוגיים אלפרד רוזנברג ויוליוס שטרייכר. התערובת של שנאה גזעית ביולוגית, (בניגוד לשנאה הדתית שקדמה לה), והתייחסות מודרנית לכוחו של ההמון וכוחה של התעמולה, שיצקו לואגר וצ'מברליין (כל אחד במקומו ובדרכו), הפכה למוטיב האידאולוגי העיקרי במפלגה הנאצית. הדבר הופך את הנאציזם לתופעה ייחודית לעומת ה כאשיזם האיטלקי (שאימץ את האנטישמיות רק בשלב מאוחר בהתפתחותו), או לעומת ה קומוניזם הרוסי, שהיה לעתים אנטישמי בפועל, אך מעולם לא כאידאולוגיה מוצהרת. היטלר קיבץ את כל עקרונות האנטישמיות המודרנית יחדיו, גיבש אותם לתורה מסודרת, הקצין אותם והעלה אותם על הכתב בספרו מיין קאמפף ("מלחמתי"), אשר היווה את הבסיס למצע הרשמי של המפלגה הנאצית ולמעשה, היווה לכאורה הצדקה למעשי הנאצים בשנות מלחמת העולם השנייה.

הגורמים לאנטישמיות המודרנית

1. **מתן אמנציפציה:** בארצות שונות (צרפת, גרמניה, איטליה) קיבלו היהודים אמנציפציה – שחרור מהגבלות, קבלת שוויון זכויות. חלק מהיהודים החלו להשתלב במהירות בחברה ה נוצרית. אולם, תהליך ההשתלבות לא היה בכוחו לבטל את ההבדלים בין היהודים לבין הנכרים. דווקא משום שמספר גדול של היהודים עבר לחיות בערים ונקלטו במקצועות בעלי השפעה ציבורית – החלה להיות מורגשת יותר הימצאותם של היהודים בקרב הנכרים. כמו כן, האמנציפציה הביאה לתחרות כלכלית בין הנוצרים ליהודים על הון ומקומות עבודה. במקרה של הצלחת יהודים, הדבר גרם לרוגז, קנאה ולשנאה. היהודי הצטייר כבעל הון, כמכשיל או מהפכן, המנצל את העם הפשוט. אנטישמים רבים ביקשו לבטל את האמנציפציה שניתנה ליהודים.
2. **התפתחות הדמוקרטיה:** הרחבת זכות הבחירה, התפתחות התודעה הדמוקרטית וצמיחתן של המפלגות הפוליטיות- סיעו לחיזוק האנטישמיות בשל מספר גורמים, שעיקריהם:
 - שכבות נמוכות, רוויות שנאה ליהודים, השיגו זכויות פוליטיות והחלו להשמיע קולן בגנות היהודים. תעמולה אנטישמית חיזקה את כוחם.
 - חופש ביטוי והתפתחות תקשורת ההמונים סייעו לאנטישמים (בהחדרת קריקטורות לעיתונים, הפצת מאמרים אנטישמיים, וכו').
 - על יסוד חופש ההתאחדות, עלו מפלגות אנטישמיות שהתמודדו על קולו של הבוחר, תוך שימוש באנטישמיות כאמצעי לעלות לשלטון.
3. **התפתחות המדע:** עליית משמעותו של המדע עבור המודעות הציבורית, וצמיחת ענפי מדע חדשים, הביאו ליצירת ביסוס מדעי לאנטישמיות. עיקר ביסוס זה היה ב דרוויניזם החברתי וב תורת הגזע.

4. **התפתחות הרגש הלאומי:** התפתחות התודעה הלאומית בין עמי אירופה הייתה מן הגורמים המרכזיים לאנטישמיות. לאחר שה ריבונות עברה מן האצולה לעמים והעמים הגדירו עצמם כלאומים, נוצרה מסגרת חדשה, גם לטיפול ב"שאלת היהודים".
5. המהפכה הצרפתית (1789) הכירה ביהודים כבני הלאום הצרפתי. הדגש בתפיסה הלאומית של ה"מהפכה הצרפתית" הושם על אפשרות הבחירה של היחיד את לאומיותו, בתנאי שיציית ל חוק המדינה ויהיה אזרח מאמן לה.
6. אולם, מגמה אחרת של הלאומיות האירופאית הייתה המגמה הרומנטית, אשר הגדירה את "ה לאום" אחרת: אדם נולד לתוך לאום. הלאום מוגדר על פי מוצא, היסטוריה שפה. אדם אינו יכול לאמץ לעצמו לאומיות. האנטישמים מהזרם הרומנטי טענו, כי אין לקבל את היהודים כאזרחים, בהיותם גוף זר, מבחינה לאומית.
7. היהודי נתפס כגורם אנטי-לאומי, כפי שכתב וילמנס בספרו "אינטרנציונל הזהב" ב-1876: "...כל ניסיון למיזוג לאומי ייכשל, משום שיהודי מסתייג ממנו - מרובים היהודים בשורות המפלגות, החותרות לערער הארגונים הקיימים".
8. **התעוררות המאבקים המעמדיים:** במאה ה-19, עם התגברות המרמור על אי הצדק שבכלכלה המודרנית וצמיחת הסוציאליזם שהתנגד לשיטה הקפיטליסטית, רבו התאוריות הכלכליות להסבר ולהצדקת האנטישמיות. רבים טענו כי היהודים נגועים בקפיטליזם ושהיהודים מצליחים לצבור כספים, רכוש והון רב בזכות השוק הקפיטליסטי. היו שטענו כי היהודים שואפים להשתלט על המדינות השונות ולנצל את העמים הנוצרים.
9. לדוגמה: שארל פורייה, הוגה דעות צרפתי, מראשי הסוציאליסטים בצרפת (1837 – 1772) ראה ביהודים אומה נחותה שעסוקה בעיקר בפעילות כלכלית מן הסוג הבזוי ביותר – הם מרמים את לקוחותיהם ועושקים את הציבור הנוצרי. לטענתו, "הנח ליהודים להשתכן בצרפת 100 שנה - הם יהיו בצרפת מה שהם בפולין וסוכו שייקחו בחזקת יד את מקצוע המסחר מאותם האזרחים, שעסקו בו עד כה בהצלחה, בלעדי היהודים..."

עליית הנאצים והשואה

המשבר בגרמניה שלאחר מלחמת העולם הראשונה יצר תנאים נוחים לפריחתו של השקר האנטישמי. נטען כי היהודי הוא הקומוניסט, הפועל להגשמת רעיונות הסוציאליזם בהתאגדות מפלגות סוציאליסטיות בארצות שונות, החותר להשתלטות על המדינה, להשלטת מיעוט יהודי נבחר ולרצח המונים באופן שבו ביצעו זאת היהודים ברוסיה הסובייטית (ולראיה, מנהיגי השמאל היהודים רוזה לוקסמבורג וקורט אייזנר למשל). בעת ובעונה אחת, נטען גם כי היהודי הוא איל הממון, הקפיטליסט, השולט בשווקים ומסכסך את האומות זו בזו, על מנת ליצור רווחים אישיים.

ההמונים, שסבלו מתוצאות ההפסד במלחמה, ובראשן האינפלציה של שנות ה-20 המוקדמות והמשבר הכלכלי שלאחר נפילת בורסות העולם ב-1929, היו נוחים לקבל את השקר הזה, שלווה באגדת "הסכין בגב", לפיה רק היהודים מנעו מגרמניה את הניצחון במלחמה. גם ללא סיוע התעמולה הנאצית, גאתה האנטישמיות, ואף הביאה לרציחת שר החוץ הגרמני ולטר רתנאו, על ידי אנטישמי. על אף שלא הייתה באותה התקופה מדינה באירופה שהייתה נקיה מן האנטישמיות ומן ההסתה האנטישמית, הייתה גרמניה בית גידול פורה במיוחד לרעיונות אלו, שהובילו ישירות אל השואה.

אדולף היטלר אימץ את רעיון האנטישמיות כחלק מהאידיאולוגיה הנאצית ותורת הגזע. לפיו לא נטען רק כי היהודי שואף לקומוניזם וקפיטליזם בעת ובעונה אחת, אלא גם כיצור בעל תכונות אופי מעוותות, כמו חמדנות וסטייה מינית, בעל תכונות גופניות מעוותות, כמו אף עקום וממדי גוף מעוותים. לפיו היהודי אינו אדם ומראו רק נועד לבלבל ולהסתיר את כוונותיו האמיתיות, שהן להשתלט על העולם כלכלית ומדינית.

בשואה, לא זו בלבד שהיהודים הושמדו באופן שיטתי ומתוכנן על ידי המשטר הנאצי - הם אף נרצחו בשלל פוגרומים שבוצעו בידי האוכלוסייה המקומית במזרח אירופה, שראתה בכיבוש הנאצי הזדמנות פז להיפטר מן היהודים. שנאת היהודים הייתה נפוצה גם בקרב גורמים אנטי-נאצים, כמו המחותרת הפולנית הלאומנית. הליטאים והאוקראינים נודעו לשמצה על האנטישמיות שביטאו בתקופה זו. מנגד, גם במדינות בעלות הברית לא ניכרה תכונה להציל את היהודים מהתופת, ומדינות רבות בעולם סירבו לקבל פליטים יהודיים שברחו מגרמניה הנאצית.

יוצאי דופן היו חסידי אומות העולם ומדינת דנמרק שארגנה מבצע מילוט רחב היקף ליהודיה מפני הכובש הנאצי ומדינת בולגריה שתושביה הלא יהודים ענדו אף הם טלאי צהוב על מנת למנוע את גירוש היהודים למחנות.

אנטישמיות אחרי השואה

בשנים שלאחר השואה, המשיכו הניצולים היהודים לסבול מהתנכלויות מצד האוכלוסייה המקומית, ורכושם נגנב ונשדד על ידי המקומיים. המקרה הבולט ביותר לכך היה פוגרום קיילצה.

הכחשת השואה היא אחת הצורות הבולטות שלבשה האנטישמיות לאחר השואה. על אף שחלק ממכחישי השואה טוענים שאינם שונאי יהודים, ומנסים להצדיק את מעשיהם באמתלה של מחקר היסטורי חסר פניות, הקרבה הרעיונית לנאציזם אינה משאירה מקום לספק כי מדובר בגלגול נוסף של שנאת היהודים. הרעיון, שהיהודים הצליחו ליצור "שקר" (לדברי מכחישי השואה) כה גדול ממדים כמו השואה בה נהרגו שישה מיליון יהודים ולעשות לו יחסי ציבור כה טובים עד שהוא נחשב אמת באופן אוניברסלי, מתבסס אף הוא על המוטיב האנטישמי הישן של שליטת היהודים בעולם, ובמיוחד באמצעי התקשורת. במדינות רבות בעולם, ואף בישראל, אסורה הכחשת השואה על פי חוק.

להכחשת השואה נוספת לעתים גם האשמת היהודים ב"שואה הלבנה", שהיא כינוי למותם של רוסים ואוקראינים בזמן השלטון הקומוניסטי בברית המועצות לשעבר. האנטישמים החדשים טוענים שהשלטון הסטליניסטי נוהל על ידי היהודים שמטרתם הייתה ועודנה חיסול התרבות האירופאית והגזע הלבן.

ניאו-נאצים

הוא מונח המתייחס לכל תנועה חברתית או פוליטית המעוניינת להחיות את הנאציזם, או בעלת עמדות פשיסטיות התומכות בגזענות שהוקמה לאחר מלחמת העולם השנייה.

הרעיונות המדויקים שאומצו על ידי קבוצות נאו-נאציות, מאופיינים בהערצת תורותיו של אדולף היטלר ובחוסר סובלנות לדתות שונות, כדוגמת יהדות, הינדואיזם וג'ייניזם; ולאנשים מקבוצות אתניות שאינם אירופאים לבנים, כדוגמת שחורים, אסיאתים, ועוד, בדומה למאפייני "טוהר הגזע" שהוגדרו על ידי גרמניה הנאצית בשנים 1933 - 1945.

רעיונות אלו כוללים בדרך כלל אנטישמיות, גזענות, שנאת זרים, ועשויים לכלול גם אלמנטים של לאומניות צבאית, הומופוביה והכחשת השואה.

כאשר נציגי אותן קבוצות מגייסות חברים לשורותיהן, הם מאשימים את הזרים, שאינם "לבנים", בבעיות החברתיות של החברה, (אלימות, ניצול המדינה על ידי הזרים שאינם ראויים לכך, הנוטלים עבודות, משכורות וביטחון מהשכבות ה"לבנות" הראויות לכך, וכדומה), תוך התייחסות לקונספירציה יהודית כלל-עולמית.

בארצות הברית, הקבוצות הנאו-נאציות הינן רק חלק מקבוצות שנאה בהיקף גדול, המעודדות אנטישמיות ועליונות הגזע הלבן. באירופה פועלות קבוצות נאו-נאציות רבות אשר מונות עשרות אלפי פעילים ופעילותם מכוונת נגד מהגרים לא אירופאים וכן נגד היהודים.

נאו-נאצים רבים משתמשים בסמל הצלב בתוך עיגול כדי לייצג את הגזע הארי. זאת משום שסמל זה היה בשימוש העמים האינדו-אירופיים עוד באלף השני לפני הספירה

ישנן קבוצות ותנועות קיצוניות אחרות, הדוגלות בעמדות פשיסטיות, שאינן דוגלות בנאציזם הגזעני, האנטישמי, של אדולף היטלר. אותן תנועות משתייכות לזרם הנאו-פשיזם. התנועות הדוגלות ברעיונות אלה, לרוב אינן משתמשות במונח "נאו-נאצים" או "נאו-פשיסטים" כדי לתאר את עצמן.

האנטישמיות החדשה

האנטישמיות החדשה הוא מצב אשר מבקש לקשר בין ביקורת והתנגדות למדינת ישראל לשנאת יהודים, קרי אנטישמיות. הטיעונים העיקריים של האנטישמיות החדשה:

מדברים על זה...

מדוע נתינת התורה לעם ישראל גרמה לשנאה?

- האם הערכים השונים שקיבלו העם?
- האם העובדה שהפכו ל'עם נבחר'?

- האם סיבת השנאה היא ששאר האומות לא קיבלו את התורה?

המהר"ל כותב בספרו נצח ישראל שכל מי שחורג מן הסדר מזמין כוח נגדי המשיב אותו אל הסדר. ניתן להביא לכך דוגמא מן הטבע. אם שמים אפרוח שחור בין מאות אפרוחים צהובים, הם יהרגו אותו אך ורק מהסיבה שהוא שונה מהם. החריג מזמין התנגדות. מסיבה זו גם **אי אפשר למנוע את האנטישמיות**. אנו עם סגולה ולא ניתן להסתיר זאת, ולכן אין סיכוי שהאנטישמיות תיפסק.

להעשרה:

דוגמה לדברים ניתן לראות בדבריו המזעזעים של היטלר עצמו:

"ההשגחה ייעדה אותי להיות המשחרר הגדול של האנושות. באתי לשחרר את האדם מרסן התבונה שהשתלטה עליו, מן הסיגופים המשפילים והבזויים של חזון שקרי הקרוי מצפון ומוסר, ומן התביעות שמציבים החופש והעצמאות האישית שרק יחידים מסוגלים לקחת על עצמם".

"כן, אנחנו ברברים. תואר כבוד הוא לנו... היהודים הטילו שני מומים באנושות – ברית מילה בגוף ומצפון בנפש. אלו הן המצאות יהודיות... **באתי לשחרר את האנושות מאזיקי הנשמה, מן הייסורים המשפילים שנגרמו על חזון השווא שנקרא מצפון ומוסר...**" (מתוך "דברי היטלר" מאת הרמן ראושנינג).

שקף מספר 14

האם ניסיון להתערות במשפחת העמים פותר את בעיית האנטישמיות?
מדוע?

יחשוב כי ברלין... היא ירושלים...

לא לך... יחשוב כי ברלין היא ירושלים. ומתקבלים שכלים שישנם, מתקנים לא עשויים, ועל תומכם שישלול את כל בעיניכם. **זו אמת רוח סועה וסער, עקב אמתו מועת, לשאף שפת קודש ולשנות זרים המה** כמאמר שפתו, ומתבטח הוא גם שישאף לתחומים ותמימי נבואי ר' אשר נבאו על נעם ישי בראשית כלם, במעלותיו שיהיה חרות עמדה ופתיחה: ישנו זה טעם, ועודו ברעף חזק זה וקוב יוסיפי אמר: בחורף ישנו חיל ברחובי ה', ומדויק לשפט חורף בוד אמר: **הוא כדך שישלול משהו ממועד** ומשיר, חכמה, פריחה בחוקתו

כר היה דרכו של האמה, שכאשר קיננו לרצו נכרה יחיא יאנוס בני חורף, כשאר דודדו ון חרבות ונחית אברהם וסער כר יתעורר בכם חר חלקו שואפי גם לנשואי וקובי נחוב מתבטח זה ישנו ילמדו, ריבוי חורף, ששם נפלאות על כי עמיד כרן חרבה על ראש ושיא, הלא את כי היה יוסיפי מן המועד דוד אבנכם. מיה עשה חפץ האדם העשוי להתנדד? חלדעט, ככר ברעף כובז את אשר הוחזר אמתו, שישו חרבות נשכח מן מה. לאמתו הכתובת בים החלואה, וזכה פה. עוד מעט שוב לימיר נשיר חרף אמתנו. אסיריחור כבל ישיב מתבטח וישנו

שקף מספר 15

הרב מאיר שמחה מדווינסק משרטט קווים לדמותה של ההתמודדות היהודית בהיסטוריה. לדבריו, לאחר דור של התבססות דתית ותורנית קיימת תחושה שאין לאן להתקדם. בני הדור הבא מנסים להתערב ולהתערב בתרבות המקומית ולהיות חלק ממה שנחשב מתקדם ונאוו. את מאמרו זה, שנכתב כעשרים שנה לפני השואה, הוא חותם במילים שנראות נבואיות. על פי דבריו דווקא ניסיון ההתערבות וההשתלבות הזה יוביל ל'רוח סועה וסער', לעקירה, גרוש וטלטול.

כָּהֵן הָיָה דְרָכָהּ שֶׁל הָאָמָה, שְׂכָאֲשֶׁר יִכְנָסוּ לְאֶרֶץ נְכָרִיָּה יִהְיוּ אֵינָם בְּנֵי תוֹרָה, כְּאֲשֶׁר נִדְלְדְלוּ מִן הַצָּרוֹת וְהַגְזָרוֹת וְהַגְרוּשׁ, וְאַחַר כֵּן יִתְעוֹרֵר בָּהֶם רוּחַ אֱלוֹקֵי הַשּׁוֹאֵף בָּם לְהַשִּׁיבָם לְמִקְוֵה חֲצִבּוֹ מִחֲצַבֶּת קִדְשָׁם. לְמַדוּ, וְרִבִּיצוּ תוֹרָה, יַעֲשׂוּ נִפְלְאוֹת, עַד כִּי יַעֲמֵד קֶרֶן הַתּוֹרָה עַל רוֹמוֹ וְשִׂאוֹ, הֲלֹא אֵין בְּיַד הַדּוֹר לְהוֹסִיף מֶה לְהַתְגַּדֵּר נֶגַד אֲבוֹתָם.

מֶה יַעֲשֶׂה חִפְץ הָאָדָם הָעֲשׂוֹי לְהַתְגַּדֵּר וּלְחַדֵּשׁ, יִבְקֵר בְּרַעֲיוֹן כּוֹזֵב אֶת אֲשֶׁר הִנְחִילוּ אֲבוֹתֵינוּ, יִשְׁעֵר נְחֲדוֹת בְּשִׂכּוּחַ מֶה הָיָה לְאִמְתּוֹ בְּהַתְנַדְּדוֹ בַּיָּם הַתְּלֹאוֹת, וְיִהְיֶה מֶה, עוֹד מַעַט יָשׁוּב לְאִמֵּר שֶׁקֵּר נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְהַיִּשְׂרָאֵלִי בְּכֻלּוֹ יִשְׁכַּח מִחֲצַבְתּוֹ וְיִחְשַׁב לְאֶזְרַח רַעְוֵן, יַעֲזֵב לְמוֹדֵי דָתוֹ, לְלַמַּד לְשׁוֹנוֹת לֹא לוֹ... **יחשוב כי ברלין היא ירושלים**, וכמקלקלים שבהם עשיתם, כמתקנים לא עשיתם, ואל תשמח ישראל אל גיל בעמים.

אז יבוא רוח סועה וסער, יעקר אותו מגזעו, לשונו שכת קדשנו ולשונו זרים המה כלבוש יחלף, ומחצבתו הוא גזע ישראל, ותנחומיו נחומי נביאי ה' אשר נבאו על גזע ישי באחרית הימים, ובטלטולו ישכח תורתו, עמקה וכלפולה, ושם ינוח מעט, יתעורר ברגש קודש, ובניו יוסיפו אמר, ובחוריו יעשו חיל בתורת ה', יתגדרו לכשט תורה בזה הגבול אשר כבר נשכחה. ובזה יתקיים ויחזק אמר, **פה דרוך ישראל מיום היותו מתנדד** (משך חכמה, פרשת בחוקתי)

כאשר היהודים מנסים לשכוח את יהדותם השנאה אליהם מתחזקת. מספר פעמים לאורך ההיסטוריה היהודית חשבו שההשתלבות בין הגויים תפתור את בעיית האנטישמיות, אך בכל המקרים דרך זו הובילה לכישלון. גם כאשר היו בני ישראל במצרים, נאמר (שמות א, ז): "פרו וישרצו". בני ישראל הזדהו עם התרבות המצרית, ולכן באה התגובה הנגדית של המצרים בראשות פרעה.

ולמלך אין שווה להניחם...

במשך חמש השנים של סיפור המגילה מתנהג ויכח בין היהודים לבין מרדכי. מרדכי דורש בידור המפורד על שני היהודים מבניסוס ליהודי או התענות באמנויות השתתפות באריות ויחברות ברבובת המקומית.

כאשר המן העו לאישורו וביקש לקבץ על היהודים הוא אמר כי: "ישו עם אחד המורס המסרד בין הממס בכל מדינת מלכותך, ודוהמם שוות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשום המלך או שיה ליהודים".

אחשוורוש לא שואל על מי מדובר. המן לא צריך למרט. אמרת 'שנים ידעים למי הכוונה. היהודים נשמעו זאת – בתיהם שונות! דתי היהודים שונות! דתי המלך אינם עשום המלך או שיה ליהודים".

איננו יודים

במקום זה אנחנו שבים לשאלה בה פתחנו בתחילת השיעור: מה גרם ליהודים בסיפור המגילה להסכים עם מרדכי וללכת בדרכו?

שקף מספר 16

בשקף זה אנחנו שבים לשאלה בה פתחנו בתחילת השיעור: מה גרם ליהודים בסיפור המגילה להסכים עם מרדכי וללכת בדרכו?

במשך תשע השנים של סיפור המגילה מתנהג ויכוח בין היהודים לבין מרדכי.

מרדכי דורש בידול ושמירה על שוני, היהודים מבקשים להוריד את החומות באמצעות השתתפות בארועים והתערבות בתרבות המקומית.

כאשר המן הגיע לאחשוורוש וביקש לקטרג על היהודים הוא אמר כך: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך, ודתייהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שווה להניחם".

אחשוורוש לא שואל על מי מדובר. המן לא צריך לכרט. אמרת 'שונים' וכולם יודעים למי הכוונה.

היהודים שמעו זאת – בתיהם שונות! דתי המלך אינם עושים! למלך אין שווה להניחם! הרי הם הנתינים הכי נאמנים של אחשוורוש! הם משתתפים בכל המסיבות, שומרים על החוקים – גם המוכרכים שבהם, מתערבבים ככל האפשר בכל מדינות המלכות, ועליהם הוא אומר שהם מתבדלים? שהם שונים? מה ההגיון בזה?

זו היתה השעה בה "נפל להם האסימון".

אין הגיון.

עם ישראל ירצו או לא ירצו, לעולם לא יוכלו להתערב בגויים.

שקף מספר 17

היהודים, בישראל ובכל מקום, צריכים לשקם את תודעת הייעוד. מי שאינו יודע היכן הוא רוצה להיות, לא ידע לאן ללכת. נעסוק לא רק בבעיות העומדות בפני היהודים, היהדות וישראל בתחילת המאה העשרים ואחת. נעסוק גם בשאלה הגדולה: מיהם היהודים ולמה? (הרב יונתן זקס, פתח דבר לספרו 'בלשון עתיד').

שקף מספר 18

לאנטישמיות הופעות שונות. בכל דור ובכל תקופה ניתנו לה הסברים שונים, אך אין הסבר הגיוני אחד לכל הופעות האנטישמיות בהיסטוריה. גם ניסיון להתערב באומות ולהסיר את החומות ואת המאפיינים השונים של היהדות לא פתר את בעיית האנטישמיות. מחשבות להמשך הדרך... העם היהודי נושא בשורה ייחודית ויוצא דופן. מהי הבשורה? מהו הסיפור של העם היהודי? מהו הסיפור האישי שלי? פורים שמח!

להערות והארות:
משה שמעון אופן
Moshe.oppen@gmail.com
054-8496992

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

